

A helynévkutatásról társadalomföldrajzi megközelítésben

Szilágyi-Varga Zsuzsa
szilazsu@partium.ro

Magyar Regionális Tudományi Társaság
Debrecen, 2026.10.21-22.

MAGYAR NEMZETI HELYNÉVTÁR PROGRAM

- FŐOLDAL
- A KUTATÓCSOPORT
- KIADVÁNYOK
- NÉVARCHÍVUM
- KUTATÁSI SEGÉDLETEK
- OKTATÁS

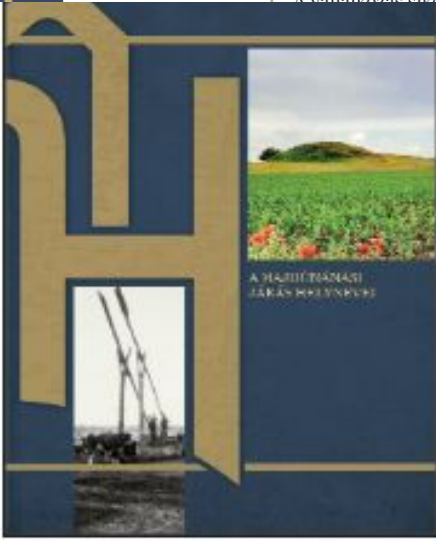
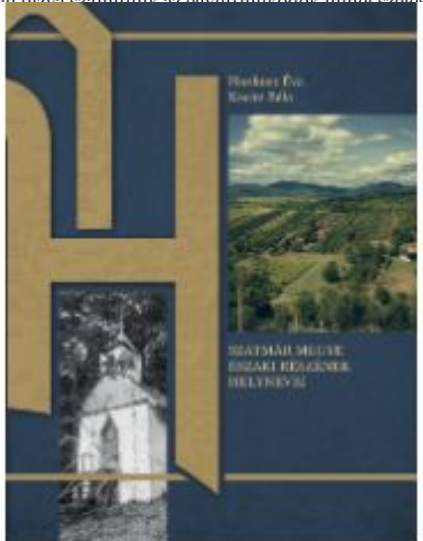
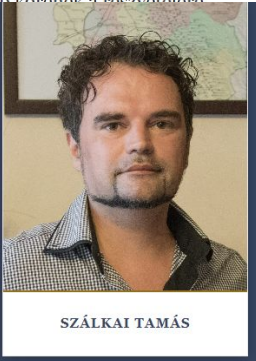
A Magyar Nemzeti Helynévtár Program arra vállalkozik, hogy a magyar nyelvterület helyneveit összegyűjtse és dokumentálja. Ez a feladat régi adóssága a magyar tudományosságnak, amelynek fontosságáról Teleki József, a Magyar Tudós Társaság első elnöke már a szervezet megalakulását megelőzően is értekezett. Az ilyen irányú munka az elmúlt két évszázad során váltakozó lendülettel folyt, de még a legígéretesebb időszakok elszántsága is csak részleges eredményekhez vezethetett. A Magyar Tudományos Akadémia a Nemzeti Kutatási Programok részeként most először nyújt olyan támogatást e feladat elvégzéséhez, amely a siker esélyével kecsegtet bennünket.

A Magyar Nemzeti Helynévtár Program céljairól [itt](#) olvashat részletesebben. A programról készült kisfilmet [itt](#) tekintheti meg

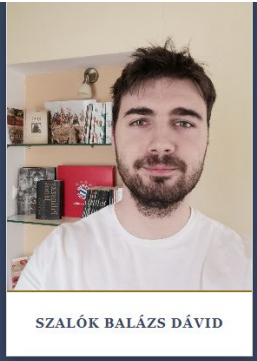
A Magyar Nemzeti Helynévtár elsősorban az időközben önálló tudományággá fejlődött névkutatás művelőinek az összefogásával valósulhat meg. A program főképpen a Kárpát-medence magyar nyelvészeti tanszékeinek és tudományos intézeteinek az együttműködésén alapszik, és az oktatókon, kutatókon kívül az egyetemi hallgatókat is igyekszik bevonni a munkába. A névtudomány interdiszciplináris jellegének megfelelően azonban számítunk történész, levéltáros, régész, néprajzkutató, geográfus, kartográfus szakemberek és az őket foglalkoztató intézmények részvételére is. De emellett várjuk azoknak a tanároknak a jelentkezését is, akik egyetemi tanulmányaik során korábban már végeztek névkutató munkát, illetve szakmai képzettségükhöz kapcsolódóan szívesen megismerkednének e tudományterület tudásanyagával.

A feladat hatalmas: a mai nyelvben használatos helyneveket településről településre haladva, emberek ezreit kikérdezve kell összegyűjteni, és a történeti források helynévanyagának feltárása is rendkívül idő- és munkaigényes vállalkozás. Ennek eredményeit online adattárban, illetve könyvsorozatban tesszük elérhetővé mind a szakmai, mind pedig a szélesebb érdeklődő közönség számára. A Magyar Nemzeti Helynévtár használatáról [itt](#) tájékozódhat rövid animációs kisfilm segítségével.

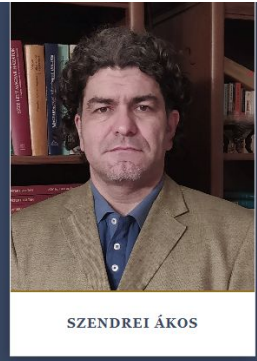
A vállalkozás sikerében bízva számítunk az együttműködő minél szélesebb körének a részvételére.

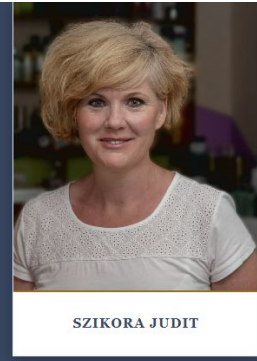
SZÁLKAI TAMÁS

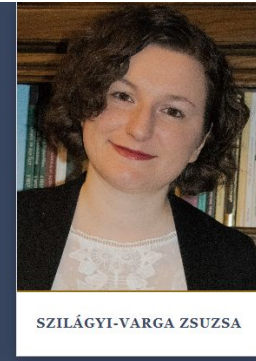
SZALÓK BALÁZS DÁVID

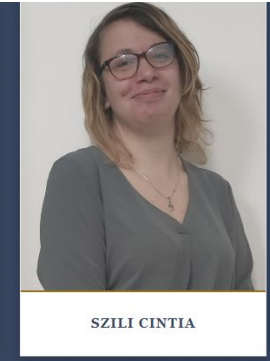
SZENDREI ÁKOS

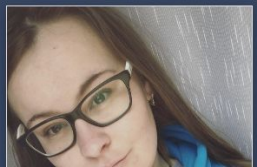
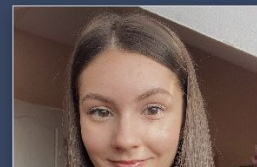
SZIKORA JUDIT

SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA

SZILI CINTIA

Kutatott települések:

Hegyközcsatár
Hegyköztóttelek
Siter
Siter völgy
Hegyközpályi
Hegyközsáldobágy
Hegyközüjlak
Bihar
Hegyközkovácsi
Szalárd
Jákóhodos
Hegyközszentimre
Paptamási
Nyüved
Kügypuszta
Pelbárhida
Biharvajda
Biharfélegyháza
Bihardiószeg (folyamatban)
Jankafalva (folyamatban)

Településmorfológia

- Kerek utca (Jákóhodos)
- Kerek Malom utca (Szalárd)
- Kodrák (< kvadrát 'négyzet' Szalárd)
- Szélső-Kodrák, Belső-Kodrák, Külső-Kodrák (Szalárd)
- Köz utca (Siter)
- Középső utca (Hegyköztöttelek)
- Zsinór út (Biharfélegyháza)
-

Településmorfológia

- „módosabb” és „szegényebb” részek: *Város, Cigánysor, Szivárvány utca (Szalárd), Móricztó, Szivárvány utca (Biharfélegyháza), Kékes-tető (Hegyközcsetár), Szegénytelep (Kügypusztá).*
- etnikai-nyelvi elkülönülés: *Város, Cigánysor, Szivárvány utca, Románsor, Kolónia (Szalárd), Móricztó, Szivárvány utca (Biharfélegyháza), Románfalú, Románteleg (Bihardiószeg).*
- felekezeti elkülönülés: *Pápista utca (Hegyközcsetár), Zsidó utca (Hegyköztóttelek) stb.*

Településváltozás

- Városiasodás, városrobbanás

Pl. Csácsi-puszta (Bihar) -
korábban külterületi rész, ma már
beépített terület.

Településfunkciók

- Az alapvető funkciók minden településen megtalálhatók: *Asszony piac, Szabóné kocsmája, Primőria, Református templom* stb.
- Vannak olyan funkciók, amelyeket jóformán csak kisebb-nagyobb központok, központi városok töltenek be.
- Az ezeket a funkciókat betöltő helyek és helynevek az adott város vonzáskörzetén belül általában nagyobb ismertségnek örvendenek:
pl. *Lótusz bevásárlóközpont, Rogériuszi piac ~ Rógi piac, Magnóliapark, Nagyvárad* vár ~ Vár, Színház (Nagyvárad) stb.

Településfunkciók

Központok, központi városok:

A névkincsük minta a környező települések számára:

pl. (Nagyvárad) Rogériusz:

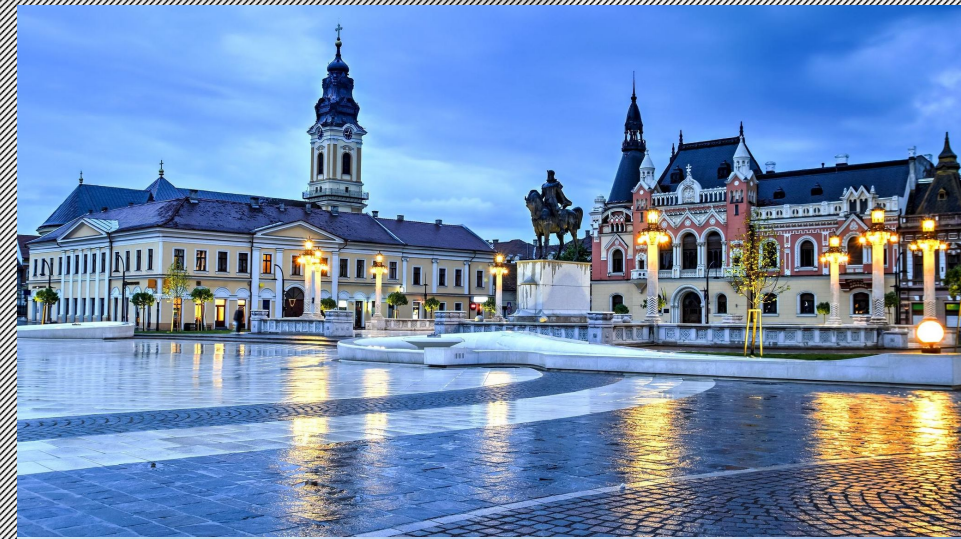
Szalárd: Rogériusz (újabb településrész neve),

Hegyközcsatár: Rogériusz (újabb településrész neve),

Hegyközújlak: Rogériusz (újabb településrész neve),

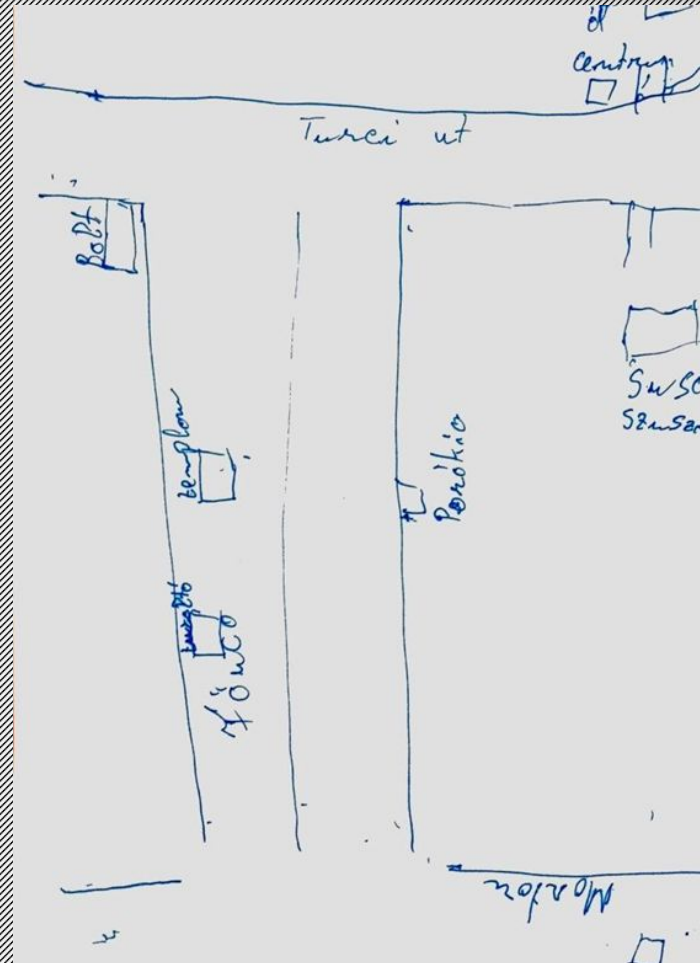
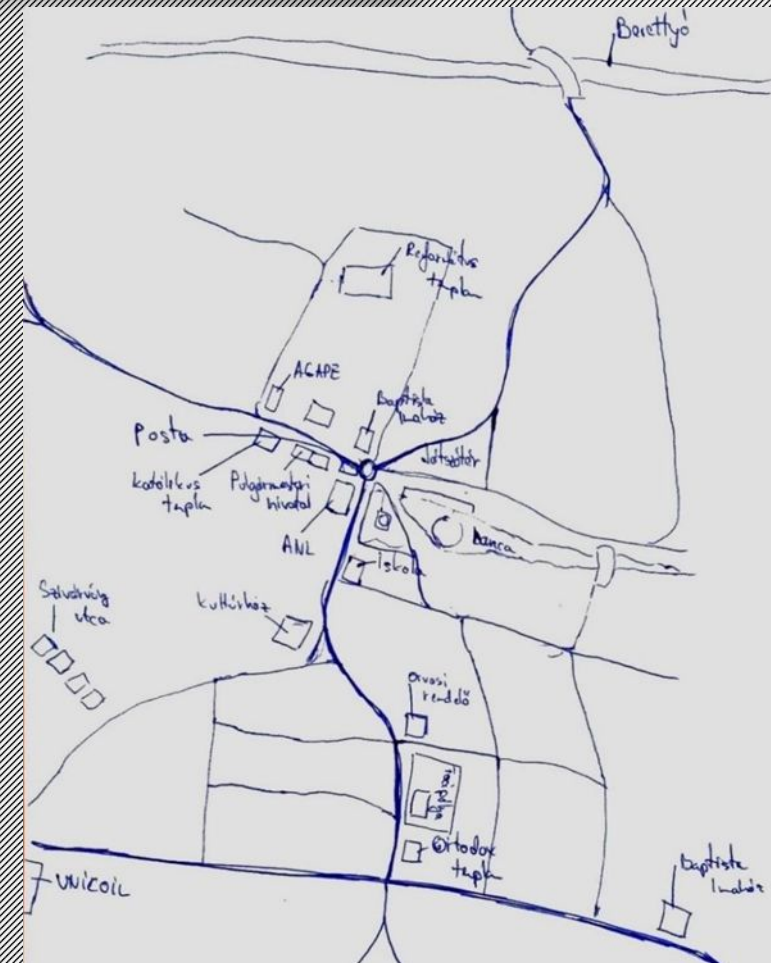
Bihardiőszeg: Rogériusz (piac és a piac körüli rész neve).

Az eredeti helynek nem mindig ugyanaz a tulajdonsága lesz a névadásnak az alapja.

Viselkedésföldrajz. A környezet érzékelése és a tudati térképek

- Egyéni térképeken
- és interjúkon keresztül.

Viselkedésföldrajz. A környezet érzékelése és a tudati térképek

„Vóut itt valami román ember, oszt azzal macerálták a magyarok, hogy úgyse tudsz kimenni a Páji-erdőből, úgyse tudsz keresztülmenni a Páji-erdőn, hogy el ne kurjantsd magadat. Hát, ő fogadást tett, hogy ő aztán keresztülmegy rajta. Na, aztán, amikor már majdnem kiért az erdőből, ő már úgy látta, hogy már majdnem kint van, kurjantott egyet. Oszt megállapította a „bíróság”, hogy még nem volt kint. Már, az ott lévő, összegyűlt emberek.”

Viselkedésföldrajz. A környezet érzékelése és a tudati térképek

„Hát, ha jövünk a Fő útról, akkor jobb kéz felől találjuk a Pekót, vele szemben a Temetőt, hát, ha jövünk még előrebb, akkor balra letérünk, ott a Szivárvány ucca, ha tovább haladunk a Fő úton, akkor mingyár ott van bal oldalt a [...] Fodrászat, a Fodrászattal szembe a, egy imaház, ha haladunk tovább, akkor jobbról találhassuk, ahol van a Korner Háusz és vele szembe lehet menni Siterbe, és hát, ha bal kéz felé térünk, akkor jövünk a Templom fele, vagyis a Köszpont fele, és ott találjuk a Diszpenzárat, hát, ha haladunk még előrebb, akkor a Kultúrház bal oldalt és jobb oldalt a Guba-bolt, ha még egy picit előrebb megyünk, akkor ott is a Nagy Guba-bolt, és vele szembe a Báza.”

Köszönöm a figyelmet!

Szilagyi-Varga Zsuzsa
szilazsu@partium.ro
Magyar Regionális Tudományi Társaság
Debrecen, 2026.10.21-22.